

Sygn. akt IV CSK 257/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Władysław Pawlak

Protokolant Katarzyna Jóskowiak

w sprawie z powództwa Z. R., T. S.,

A. U. i W. S.

przeciwko Oddziałowi P.

w A.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 26 lutego 2016 r.,

skargi kasacyjnej powodów T. S. i A. U.

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 grudnia 2013 r.,

**odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej
rozstrzygnięcia w przedmiocie ustanowienia kuratora
a w pozostałej części skargę kasacyjną oddala.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w S. uwzględniając powództwo [...] ustalił nieistnienie uchwały Zarządu Tymczasowego Oddziału P. w A. w sprawie zwołania na dzień 28 marca 2009 r. Zwyczajnego Zjazdu Oddziału oraz ustalił nieistnienie wszystkich uchwał Zwyczajnego Zjazdu tego Oddziału podjętych w dniu 28 marca 2009 roku. Oddalił powództwo w pozostałej części, obejmującej żądanie ustanowienia dla Oddziału P. kuratora na podstawie art. 42 k.c. oraz orzekł o kosztach procesu.

W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Sąd wskazał, że uchwałą nr 314/XVI/2008 z dnia 14 grudnia 2008 r. Zarząd Główny P. powołał Zarząd Tymczasowy Oddziału P. w A. (dalej jako Oddział) i zobowiązał go, między innymi, do przygotowania i zwołania w pierwszym kwartale 2009 r. Zjazdu tego Oddziału zgodnie ze Statutem P., ordynacją wyborczą oraz uchwałą nr 262/XVI/2008 Zarządu Głównego P. z dnia 26 kwietnia 2008 r. W grudniu 2008 r. w poszczególnych jednostkach organizacyjnych (kołach) Oddziału odbyły się zebrania sprawozdawczo - wyborcze członków stowarzyszenia, w trakcie których wyłonieni zostali delegaci na Zwyczajny Zjazd Oddziału zwołany uchwałą Zarządu Tymczasowego Oddziału z dnia 2 marca 2009 r. na 28 marca 2009 r. Zwyczajny Zjazd Oddziału odbył się tym dniu; wzięło w nim udział 28 z 36 delegatów. Zjazd podjął osiemnaście uchwał o różnicowanym charakterze i przedmiocie, w tym uchwały dotyczące przyjęcia sprawozdań z działalności organów statutowych stowarzyszenia, udzielenia im absolutorium, zmiany statutu Oddziału, wyboru nowych władz Oddziału oraz wyboru delegata na Regionalną Konwencję Oddziałów. Uwzględniając powództwo we wskazanej na wstępie części Sąd Okręgowy uznał, że powodowie - członkowie Oddziału w A., będącego osobą prawną, wykazali interes prawny w uzyskaniu rozstrzygnięcia Sądu stwierdzającego nieistnienie zakwestionowanych uchwał, uchwały te bowiem mogły wywrzeć wpływ na ich sytuację prawną jako członków stowarzyszenia. Sąd Okręgowy podzielił zarzuty powodów, że stosownie do treści statutu Oddziału, Zarząd Tymczasowy był umocowany jedynie do zwołania Zjazdu Nadzwyczajnego

Oddziału, w którym powinni byli uczestniczyć, zgodnie ze statutem, delegaci wybrani na ostatni Zjazd Zwyczajny Oddziału. Tymczasem Zarząd Tymczasowy zwołał na dzień 28 marca 2009 roku nie Zjazd Nadzwyczajny, lecz Zjazd Zwyczajny Oddziału, w którym brali udział nowi delegaci wybrani na zebraniach sprawozdawczo - wyborczych przeprowadzonych w grudniu 2008 roku. Sąd Okręgowy uznał, że w tej sytuacji uchwały Zwyczajnego Zjazdu Oddziału nie istnieją w sensie prawnym, albowiem podjęte zostały nie przez uprawnionych według statutu delegatów, lecz przez zgromadzenie osób, które takiego przymiotu nie posiadały. Sąd oddalił natomiast powództwo w pozostałym zakresie uznając, że nie zachodzą podstawy do ustanowienia na podstawie art. 42 k.c. kuratora dla pozwanego Oddziału, aktualnie bowiem Oddziałem kieruje Zarząd wybrany podczas kolejnego Zjazdu Oddziału przeprowadzonego w dniu 16 marca 2013 r.

Apelacje od tego wyroku złożyli powodowie T. S. i A. U. oraz pozwany. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 30 grudnia 2013 r., z apelacji pozwanego zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo o ustalenie nieistnienia uchwał wymienionych w pozwie i oddalił apelację powodów. W ocenie Sądu drugiej instancji, w sytuacji braku w prawie o stowarzyszeniach regulacji prawnych stanowiących podstawę prawną do domagania się przez członków stowarzyszenia ustalenia nieistnienia, stwierdzenia nieważności lub uchylenia uchwał organów stowarzyszenia, członek stowarzyszenia może wnieść powództwo jedynie na zasadach ogólnych, a więc na podstawie art. 189 k.p.c. Powodowie nie wykazali jednak przesłanki tego powództwa określonej w art. 189 k.p.c., to jest interesu prawnego. Sąd drugiej instancji wskazał, że w porównaniu z relacjami wynikającymi ze stosunku członkostwa w spółdzielni lub uczestnictwa w spółce handlowej, więź członka ze stowarzyszeniem jest słabsza, gdyż ze stosunku członkostwa wynikają dla niego tylko uprawnienia o charakterze organizacyjnym, podczas gdy w przypadku spółek handlowych lub spółdzielni, ich członkom przysługują także uprawnienia majątkowe. Ta okoliczność oraz wzgląd na samorządność stowarzyszeń przemawiały, zdaniem Sądu Apelacyjnego, za potrzebą ścisłego rozumienia interesu prawnego w zaskarżaniu przez członków uchwał organów stowarzyszenia. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego każdy członek ma niewątpliwie legitymację do zaskarżenia uchwał dotyczących bezpośrednio jego

członkostwa, a więc uchwał o jego wykluczeniu lub wykreśleniu ze stowarzyszenia. Natomiast przyznanie każdemu członkowi stowarzyszenia legitymacji do zaskarżania innych uchwał organów stowarzyszenia mogłoby utrudnić, a nawet uniemożliwić prawidłowe realizowanie przez stowarzyszenie jego statutowych zadań. O istnieniu interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. nie świadczy powoływanie się przez członka na dążenie do zapewnienia zgodności działania stowarzyszenia z prawem lub statutem, ponieważ nadzór nad legalnością działania stowarzyszenia jest sprawowany przez uprawnione organy w sposób wskazany w art. 29 prawa o stowarzyszeniach. Dla stwierdzenia istnienia interesu prawnego niezbędne byłoby, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wykazanie, że zaskarżone uchwały rodzą konkretne i niekorzystne skutki w sferze praw każdego z powodów jako członka stowarzyszenia bądź przynajmniej stwarzają realne zagrożenie dla jego prawnie chronionych interesów. Tych okoliczności powodowie nie wykazali, co prowadziło do oddalenia powództwa.

W skardze kasacyjnej powodowie T. S. i A. U. zarzucili naruszenie art. 189 k.p.c. polegające na błędnym przyjęciu, że nie mają interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia zakwestionowanych uchwał podczas gdy pozostają oni w niepewności, czy decyzje podjęte przez Zjazd Oddziału, nie będące w istocie, ich zdaniem, uchwałami najwyższego organu Oddziału, wiążą ich jako członków i wpływają wobec tego na ich sytuację prawną. Formułując te zarzuty domagali się uchylenia zaskarżonego wyroku i wydania orzeczenia co do istoty sprawy lub przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Rozpoznając skargę kasacyjną, Sąd Najwyższy, powziął poważne wątpliwości prawne, czy członek stowarzyszenia może żądać na podstawie art. 189 k.p.c. ustalenia nieistnienia uchwały organu stowarzyszenia wskutek naruszenia postanowień statutu, podjętej w sprawie nie dotyczącej jego stosunku członkostwa, w sytuacji istnienia mechanizmu nadzoru nad zgodnością uchwał organów stowarzyszenia z prawem lub postanowieniami statutu, w tym także ich kontroli sądowej, przewidzianego w przepisach ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm. - dalej jako pr. stow.). Wątpliwość tę, ujętą w zagadnienie prawne o treści: „czy art. 189 k.p.c.

może stanowić podstawę żądania przez członka stowarzyszenia ustalenia nieistnienia uchwały organu stowarzyszenia nie dotyczącej jego stosunku członkostwa?” Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 4 lutego 2015 r. przedstawił do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów Sądu Najwyższego.

Uchwałą z dnia 20 października 2015 r. III CZP 27/15 Sąd Najwyższy orzekł, że art. 189 k.p.c. nie może być podstawą żądania przez członka stowarzyszenia ustalenia nieistnienia uchwały organu stowarzyszenia nie dotyczącej jego stosunku członkostwa. Sąd Najwyższy wyjaśnił *ratio legis* ustanowionych w prawie o stowarzyszeniach mechanizmów kontroli działalności stowarzyszenia i przyczyny, dla których nie ma podstaw do przyjęcia, że art. 189 k.p.c. miałby stanowić płaszczyznę wykorzystywaną w celu wzruszenia uchwał władz stowarzyszenia, które nie ingerują w sferę praw i obowiązków członkowskich. W tym zakresie ustawodawca przyznał kompetencje tylko organom nadzorującym stowarzyszenia, a zatem *a contrario* należy przyjąć, że tym samym w tej części ustawowo wyłączył prawo członków do wzruszenia takich uchwał. Sąd Najwyższy wskazał, że ingerencja sądu w działalność stowarzyszenia powinna być wyjątkowa i musi uwzględniać jego autonomiczny i samorządny charakter. Z tego względu nie należy dopuszczać tej ingerencji na żądanie członka kwestionującego uchwały nie dotyczące jego stosunku członkowskiego. Stowarzyszenie, w ramach samorządności przyznanej w art. 1 pr. stow. może swobodnie kształtować strukturę organizacyjną, a także określać kryteria nabywania i utraty członkostwa. Stowarzyszenie jest organizacją mającą cechy swoiste, celem bowiem jego działalności jest głównie realizacja wolności i praw należących do dziedziny prawa publicznego i zgodnie z art. 2 ust. 1 pr. stow. jest zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Sąd Najwyższy wskazał również, że zaskarżenie uchwały na podstawie art. 189 k.p.c. nie podlega żadnym ograniczeniom czasowym, zatem udzielenie pozytywnej odpowiedzi na postawione pytanie mogłoby podważyć całą wieloletnią działalność stowarzyszenia. Ponadto, przy zaskarżeniu uchwały na omawianej podstawie nie ma możliwości przyjęcia rozszerzonego skutku prawnego orzeczenia sądu, charakterystycznego dla szczegółowych instrumentów prawnych ukierunkowanych na zaskarżanie uchwał (art. 254 § 1 i § 4 oraz art. 427 § 1 i § 4 k.s.h., a także art. 42 § 9 pr. spółdz.). Jest to więc argument, który praktycznie

uniemożliwia wykorzystanie art. 189 k.p.c. do zwalczania wadliwych uchwał niedotyczących stosunku członkowskiego, skoro i tak ewentualna wadliwość uchwały bezpośrednio nie ma większego znaczenia prawnego dla pozostałych członków stowarzyszenia. Brak rozszerzonej skuteczności orzeczenia miałaby również negatywny wpływ na działalność stowarzyszenia w razie wystąpienia rozbieżności między orzeczeniami sądów dotyczących tej samej uchwały.

Resumując, treść uchwały składu siedmiu sędziów, wiążącej w sprawie mniejszej, prowadziła do oddalenia skargi kasacyjnej powodów skierowanej przeciwko rozstrzygnięciu oddalającemu ich powództwo.

Biorąc natomiast pod uwagę, że wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony w całości, a więc również w części oddającej apelację powodów od wyroku Sądu Okręgowego oddalającego żądanie ustanowienia kuratora, w tej części skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu. Jakkolwiek, zgodnie z art. 30 pr. stow. ustanowienie dla stowarzyszenia kuratora jest jednym ze środków nadzoru nad stowarzyszeniem, to w myśl art. 603 § 1 k.p.c. kuratora dla osoby prawnej ustanawia sąd rejestrowy, w którego okręgu osoba ta ma lub miała ostatnią siedzibę i następuje to w postępowaniu toczącym się według przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. W postępowaniu nieprocesowym dopuszczalność skargi kasacyjnej reguluje art. 519¹ k.p.c. Brak podstaw do przyjęcia, że przepisy tego artykułu dopuszczają skargę kasacyjną w sprawie o ustanowienie kuratora dla osoby prawnej.

W świetle powyższego Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ i na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

aj

kc